

РЕЗЮМЕТА
на научните публикации
на гл. ас. д-р Красимира Минева

за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в БСУ, област
на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално
направление 3.2. Психология (Обща психология – психология на личността),
обявен в ДВ, бр. 83/17.10.2017 г.

Монография:

1. **Минева, К.** (2017). Личността между свободата и контрола, БСУ, ISBN 978-619-7126-51-8

Резюме: Монографичният труд изследва развитието на автономността във времето и под въздействието на различни личностни фактори с цел достигане до по-пълно обяснение на индивидуалните различия и вариациите в автономното функциониране и психосоциалната зрялост на индивидите.

Съдържанието е структурирано във въведение, три глави и заключение. В първа глава са представени основните дефиниции, теории и възгледи за автономността: организмично-зрелостни; свързани с интеграцията и мотивацията на личността; автономността като самоуправление или като отделяне; автономност и индивидуалност; възгледите на Ж. Пиаже, А. Бандура и А. Бек за развитието на капацитета за преднамерена и целенасочена активност на личността. Емпирично е изследвана връзката между добре структурираната Аз-концепция и нивото на автономно функциониране.

Втора глава е посветена на изясняване влиянието на потребностно-мотивационната сфера, ценностната система и компетентността върху постигането на автономия през жизнения цикъл на човека. Емпирично е тестван интегративен модел за автономност.

Трета глава търси нови детерминанти на автономизацията и индивидуацията на личността по посока на личния контрол, структурните характеристики на Аз-концепцията и самооценката. Проведеното психологическо изследване проследява взаимното влияние на променливите, развитието на автономността и нейните компоненти (емоционална, поведенческа, ценностна и преодоляване на семейната лоялност в процеса на автономизация) във времето.

Получените резултати потвърждават направените предварително допускания, че нивото на автономност на личността зависи от това доколко добре е структуриран Аз-образът: дали е достатъчно ясен в съдържателен аспект, дали е надеждно дефиниран, стабилен във времето и вътрешно съгласуван (непротиворечив). Хората с добре структуриран Аз-образ се отличават от останалите със значимо по-високите си нива на поведенческа автономност, т.е. те притежават по-голяма поведенческа свобода и носят в по-висока степен отговорност за своето поведение. Негативно върху автономността повлияват структурните проблеми в ценностната система, които се проявяват като ценностни конфликти. Личностни фактори като компетентност, степен на удовлетвореност на базисните потребности и универсални ценности не са свързани с равнището на автономно функциониране. Резултатите от емпиричните изследвания потвърждават, че автономността се повлиява от собствените вярвания на личността относно личната ѝ ефективност. Локализацията на контрола и самооценката не влияят директно върху автономното функциониране, а опосредствано, повлиявайки върху равнището на Аз-ефективността. Съществува възрастова динамика в равнищата на автономност. В периода на възникваща зрялост поведенческата автономност е значимо по-слабо развита в сравнение със следващия възрастов стадий от жизнения цикъл, което се проявява като нисък капацитет за поемане на отговорност за собственото поведение и усещане за липса на свобода при избора на поведенчески модели и тяхното използване в конкретни житейски ситуации.

Студии:

2. **Минева, К.** (2017). Автономност и ценности. Годишник на БСУ (под печат).

Резюме: Студията представя научните виждания относно мястото, значението и ролята на ценностите в някои класически и съвременни теории за появата и развитието на личностната автономност. Влиянието на ценностите се описва като директно, опосредствано от други променливи или от свързани с ценностите конфликти, но с ключова роля за автономното развитие и самоопределението. Конкретните механизми, чрез които ценностите участват в автономната регулация на поведението и упражняването на свободната роля, са различни в различните теоретичните концепции. Ценностите имат централно място в процесите на развитие на свободната воля като афективни инварианти, стоящи в основата на афективната децентрация и разрешаването на интрапсихичните конфликти между желанията (Ж. Пиаже); участват в процесите на самоопределение (развитие на идентичността), които са в основата на

постигане на личностна автономност, разбираана като усещане за притежание и собственост върху преднамерената активност на агента (А. Блейзи); изборът на лични ценности и убеждения развива собствената идентичност, а предпоставка за това е капацитетът на личността да използва автономността като компетентност и чрез нея да контролира не само собствената си активност, но и развитието на Аз-концепцията си (Д. Майерс); ценностите играят централна роля в процесите на автономна регулация на поведението чрез интернализацията на външните цели (превръщането им във вътрешни чрез свързването на външните цели с утвърдените вече ценности на личността) и развитието на вътрешната мотивация на поведението (Е. Деси и Р. Райън). Независимо дали им е отредена централна или второстепенна роля, ценностите не могат да бъдат пренебрегнати при провеждане на емпирични изследвания и създаване на нови теоретични модели на автономната регулация на поведението.

3. **Минева, К.** (2015). Автономност и интеграция на личността, Годишник на БСУ, том 32, 250 – 258, ISSN: 1311-221-X

Резюме: Студията представя литературен обзор на основните понятия и теории, определящи какво е автономия, какви видове автономност могат да бъдат разграничени, как автономността е свързана с интеграцията на личността, как процесите на социализация на автономността се случват във времето и в зависимост от социално-културния контекст.

Статии:

4. **Минева, К.** (2017). Влияние на потребностите, ценностните ориентации и възприятията за компетентност върху автономността на личността, 8-ми национален конгрес по психология, Продуцентски център ЛМ ООД, Дружество на психолозите в България, 110 – 119, ISBN: 978-954-91472

Резюме: Статията има за цел да анализира и представи влиянието на различни личностови фактори като степента на удовлетвореност на потребностите и степента им на осъзнаване, ценностните ориентации и адекватното възприемане на собствените компетенции върху автономното функциониране на личността. Основният акцент е върху ограниченията на автономността, които са свързани с интрапсихични влияния в контекста на мотивационните модели на автономност. Използвани са следните методики: скала за измерване на автономността на Уъртингтън (Worthington Autonomy Scale, Anderson et al., 1994); методика за изследване на ценностите на Шварц (The

Schwartz Value Survey, Schwartz, 1992); въпросник за изследване на потребностите по Маслоу; Скала за оценка на компетентността като субективна стойност от Въпросник за оценка на Его-функциите (EFA - Ego Function Assessment (Bellak, & Goldsmith, 1984). Формирана е извадка от 150 участници в зряла възраст, за да бъдат избегнати нормативните колебания в равнището на автономно функциониране през юношеството, които биха затруднили установяването на търсените взаимовръзки и влияния. Резултатите потвърждават частично първоначалните допускания.

5. **Минева, К.** (2017). Влияние на яснотата на Аз-образа върху автономността. Сп. Психологични изследвания, том 20, кн.1, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов”, 193 – 200, ISSN: 2367-4563

Резюме: Текстът представя обзор на изследваните ефекти на една от структурните характеристики на Аз-образа върху различни психични феномени. Все още неизследвано е влиянието на структурните качества на Аз-образа върху автономността. Представени са резултатите от емпирично изследване, чиято цел е да установи дали добре структурираният, устойчив и с висока консистентност Аз-образ оказва влияние върху капацитета за автономност на личността като цяло, както и върху поведенческата, емоционална, ценностна автономност и автономност по отношение на семейната лоялност. Изследванията са направени върху извадка от 100 студенти на средна възраст 29 години, предимно от женски пол (73%). Получена е слаба значима положителна зависимост между автономия и яснота на Аз-образа. По-високи са равнищата на поведенческа автономност при хората с ясно структуриран, вътрешно непротиворечив и стабилен във времето Аз-образ, т.е. те се отличават с по-голяма поведенческа свобода и по-добре развита способност за поемане на отговорност по отношение на собственото поведение.

6. Антонова, Р., **Минева, К.**, Димитров, С. (2017). Степен на самота и процес на сепарация – индивидуация при хора с интелектуални затруднения и психични разстройства. Psychological Thought, vol. 10, 190-205, ISSN: 2193-7281

Резюме: Настоящото изследване цели да опише взаимовръзките между процеса на сепарация/индивидуация и степента на преживяването за самота при хора с интелектуални затруднения и хора с психични разстройства над 18 години. Клиничната извадка се състои от 33 души с лека и умерена степен на интелектуално затруднение и 30 души с шизофрения и биполарно афективно разстройство. Те са изследвани със

скала за самота на Университета в Калифорния, Лос Анджелос (UCLA Loneliness Scale, Version 3) и Въпросник за сепарация-индивидуация (Separation – Individuation Process Inventory). Резултатите сочат, че стойностите по двете променливи (степен на самота и сепарация-индивидуация) и при двете групи изследвани лица са над средните за нормата. Също така между двете променливи съществува правопрпорционална причинно-следствена връзка, т.е. проблемите в процеса на сепарация-индивидуация водят до високи степени на самота.

7. **Минева, К.**, Ганева, З. (2016). Измерения на свободната воля при юноши и студенти Сб. от Юбилейна научна конференция с международно участие „Новата идея в образованието”, БСУ, 319 – 326, ISBN: 978-619-7126-28-0

Резюме: Представени са данни от изследване автономното развитие в юношеството и младостта. Проучено е влиянието на различните равнища на автономност върху индивидуалното разбиране на понятията, които са свързани с мотивацията и личните постижения на юношите и младите хора. Резултатите потвърждават наличието на известен ръст в развитието на автономността през младостта. Значимо по-високо е равнището на ценностната автономност при младежите (по-лесно вземат решения и са по-отговорни по отношение на своите морални, професионални и религиозни избори) в сравнение с юношите. Въпреки постигнатия ръст в капацитета за автономно функциониране при младежите техните възгледи относно постиженията и дисциплината не се различават от тези на юношите – различията в семантичното пространство на понятията при двете сравнявани групи не са значими.

8. **Минева, К.**, Бакрачева, М (2015). Innovative typology determining the psychological profiles of drug addicted. Сб. научни доклади от Пета международна научна конференция „Образование, наука, иновации”, Европейски политехнически университет, 332 – 344, ISSN: 1314-5711

Резюме: Силното разпространение на зависимостите по целия свят превръща в ключов приоритет търсенето и намирането на нови начини за тяхната превенция и лечение. Въпреки големия брой от научни изследвания в последно време, няма интегративна и достатъчно добре дискриминираща типология, която може да разреши проблема с хетерогенността на етиологичните фактори, свързани с курса и тежестта на разстройството. Представена е една експериментално изведена оригинална типология, която разграничава три различни профили на зависимите. Тя има приложение в

теоретичен план за изясняване факторите, определящи курса на развитие на заболяването. От практическа гледна точка тя очертава най-добрите терапевтични подходи и интервенции, но може да бъде използвана в превантивен план и като скринингов инструмент.

9. **Минева, К.** (2015). Его-функционирането при зависими от психоактивни вещества. Сб.от научна конференция с международно участие „Хоризонти в развитието на човешките ресурси”, БСУ, 285-293, ISBN:978-619-7126-11-2

Резюме: Докладът представя емпирично изведени данни за его-функционирането на зависими от психоактивни вещества. Изследването демонстрира различия в его-функционирането в зависимост от принадлежността на изследваните лица към подгрупите на емпирично изведена авторска типология, създадена въз основа на тежестта на зависимостта; тежестта на проблемите, породени от употребата на ПАВ; личностни променливи като саморегулация, самодетерминация, стил на междуличностни отношения, индивидуация и сепарация.

Данните потвърждават допускането, че зависимостите от психоактивни вещества са дезадаптивен копинг на тревожността и несигурността, тъй като по-голяма част от профилите на трите подгрупи зависими попадат в рамките на невротичното равнище на функциониране. Проблемите в Его-функционирането на трите подтипове зависими са различни. В първата подгрупа най-зле са развити са функциите “Преценка” и “Регулиране и контрол върху влеченията, чувствата и импулсите”. При втория подтип страдат “Адаптивната регресия в полза на Его-то” и “Майсторство и компетентност”. При третата група зависими дефицитите са в рамките на функциите “Обектни отношения” и “Защитно функциониране”.

10. Коцева, Т., Балтаджиева, Й., **Минева, К.** (2013). Академичната мотивация през погледа на студенти и преподаватели, Годишник на БСУ, том 29, 160 – 167, ISBN: 1311-221-X

Резюме: Тази статия има за цел да разкрие академичната мотивация на студенти от първи и втори курс от Център по хуманитарни науки на Бургаски свободен университет. Бяха анализирани основните резултати от проведени дискусии във фокус групите по въпроса за причините студентите да присъстват или не на лекции и семинарни упражнения. Допълнително извадка от 13 университетски преподаватели попълниха въпросник за постиженията на студентите в зависимост от тяхното участие

в часовете и в зависимост от педагогическите методи за повишаване на студентската активност в аудиториите. Преподавателите поставиха особен акцент върху развитието на интерактивни обучителни технологии като мозъчна атака, обсъждане на случаи, симулации и пр.

11. Коцева, Т., Балтаджиева, Й., **Минева, К.** (2013). Нагласи на студентите към висше образование и мотивация за академични постижения, Сб. от научна конференция с международно участие „Знанието – традиции, иновации, перспективи”, БСУ, 190 – 202, ISBN:978-954-9370-95-9

Резюме: Статията представя основните резултати от изследването на мотивацията на студентите за академични постижения, проведено сред студенти от първи и втори курс на Център по хуманитарни науки в Бургаски свободен университет. Студентите попълниха въпросник и бяха помолени да определят 4 понятия («студент», «университетски преподавател», «висше образование» и «лекция») според 16 биполярни двойки от прилагателни. Данните бяха анализирани чрез метода семантичен диференциал. От гледната точка на студентите двете основни асоциации на академичното образование са «интелигентен» и «отговорен».

12. **Минева, К.** (2012). Самодетерминация и употреба на психоактивни вещества, Сборник от 11 международна научна конференция „Приложна психология и социална практика”, ВСУ, стр. 568 – 583, ISSN: 1314-0507

Резюме: Докладът представя основните възгледи на мотивационните теории за самодетерминацията (Теория за самодетерминацията, Функционална теория за самодетерминацията и Теория за ученето в самодетерминацията). Направен е литературен обзор на по-значимите публикации през последните 10 години относно приложението на теориите в изследването и терапията на разстройствата, дължащи се на употреба на психоактивни вещества. Очертани са насоки за бъдещи изследвания на връзката между самодетерминирани поведения и тежестта на злоупотребата с психоактивни вещества за изясняване генезиса на факторите на уязвимост и възможностите за създаване на нови клинични класификации.

13. **Минева, К.** (2012). Аз-ефективност и употреба на психоактивни вещества, *Годишник на БСУ*, том 27, 201 – 208, ISSN: 1311-221-X.

Резюме: Настоящата статия прави преглед на психологичните изследвания, повлияни от Социално-когнитивната теория и понятието “Аз-ефективност”: как Аз-ефективността въздейства върху когнитивните, мотивационните и селективни процеси; върху началото на наркотичната и алкохолна употреба; върху поддържането на ремисия и резултатите от рехабилитационните програми. Прегледът на литературата очерта следните тенденции: Аз-ефективността е предиктор на продължителни периоди на ремисия, на по-ниски нива на употреба на психоактивни вещества и по-малка тежест на проблемите, свързани с употребата; резултатите от лечението на зависими са опосредствани от успешността на интервенциите, насочени към повишаване на перцепциите за собствената ефективност.

14. **Минева, К.** (2011). Функции на Его-то и Его-идентичност като корелати на зависимости. В сб.: *Взаимодействието теория-практика: ключови проблеми и решения*. Международна конференция. Бургас 24-25 юни. Бургаски свободен университет, Том IV, 400 – 407, ISBN: 978-954-9370-81-2.

Резюме: Докладът проследява връзките и взаимните влияния между силата на зависимостта от психоактивни вещества, равнището на структурираност на идентичността и силата на Его-то (оценявано чрез анализ на използваните защитни механизми и съществуващите проблеми в една или повече функции на Его-то). Резултатите от изследването показват, че при зависимите от психоактивни вещества високо колкото по-добре структурирана е идентичност, толкова по-високи са резултатите от измерване на функции на Его-то като Тестване на реалността, Преценка, Бариера пред стимулите, Власт и компетентност. При високи нива на употреба се наблюдават дефицити във функциите Синтетично-интегративно функциониране и Регулиране и контрол на влеченията, емоциите и импулсите.

15. **Mineva, K.** (2009). Identity and Globalization, In: Migration process and globalization challenges. "Briag" Burgas, pp.122-129, ISBN: 978-954-8752-14-5.

Резюме: Високата скорост и сила на протичащите глобализационни процеси насочват изследователския интерес към позитивните и негативните им ефекти върху индивидуалното психологическо функциониране. Основните аспекти на глобализацията в културен, политически и икономически план влияят значително върху идентичността, самочувствието и самооценката на хората, а това доведе до възникването на психология на глобализацията. Процесите на социализация в

контекста на глобалната култура поражда тенденция към изграждането на силно унифицирани идентичности, което поражда усилия в обратна посока – търсене на собствената усикалност и неповторимост. Тези противоположни вектори в комбинация с напреженията между глобална и локалните култури силно забавят във времето процесите на самоопределени, изграждането на идентичността и достигането до психосоциална зрялост.

16. **Минева, К.** (2006). Социална промяна и социална адаптация – системен подход, В: *Сборник от научни статии от Втора национална конференция по психология „Активност и адаптация на личността в условията на промени”*, Университетско издателство „Св. Климент Охридски”, том 1, 11-16, ISBN: 978-07-22-63-2.

Резюме: Обществата в преход имат шанс за промяна и нови креативни решения относно тяхната собствена идентичност, социални норми и правила, но много често преходният период води до дълбоки кризи и социални дисфункции. Основният въпрос е защо някои общества, семейства и индивиди са способни да се променят по един адаптивен начин, а някои други – не? Отговор на въпроса дава хипотезата за връзка между стабилност и тревожност (висока тревожност – ниска стабилност и обратното) и системния подход при анализ на социалната адаптация: на ниво индивид ниската диференциация на селфа и висока тревожност засилват тенденциите към ригидност и провалят опитите за социална адаптация; на ниво семейна система – слабо диференцираните и интегрирани системи отговарят на необходимостта от промяна чрез реактивен отговор, като заменят една дисфункция с друга; на ниво общност и общество периодите на преход и нестабилност поражда такива равнища на психотична тревожност, които изваждат на дневен ред стремежът към авторитарна организация.

Доклади:

17. **Минева, К.** (2013). Саморегулация и самоконтрол при употребяващи психоактивни вещества, Шеста национална школа за докторанти и млади изследователи, ИИНЧ, БАН, София

Резюме: Докладът проследява основните модели на саморегулация и поставя акцент върху измерителите на нисък и висок капацитет за саморегулация. Индикатори на ниска саморегулация са личностни характеристики като емоционална лабилност, импулсивност, гневливост, разсеяност и нетърпеливост. Индикаторите на ниска

саморегулация позитивно корелират с употребата на психоактивни вещества. Дискутирани са приложенията на теоретичните изводи в практиката.

18. **Минева, К.** (2010). Типологични подходи при изследване на зависимости, В сб.: Предизвикателства пред висшето образование и научните изследвания в условията на криза. Международна конференция. 25-26 юни 2010. Бургас. БСУ, том 1, 199 – 206, ISBN: 978-954-9370-72-0

Резюме: Целта на този обзор е да представи основните типологии на употребяващите алкохол и наркотични вещества и значимостта на типологичните подходи за по-дълбокото разбиране на етиологията и адекватното лечение на зависимостта от психоактивни вещества. Докладът коментира необходимостта от оптимизиране на процесите на типологизиране на зависимите, при което новите класификации да бъдат лесно приложими, икономични, но и достатъчно информативни; достатъчно базирани върху теоретични предпоставки (етиологични фактори), но и емпирично тествани и валидизирани.

19. **Минева, К.** (2008). Видове интервенции на помагачия професионалист при работа със зависими от психоактивни вещества. В сб.: *Икономика на знанието – възможности и предизвикателства пред висшето образование. Научна конференция с международно участие. 13-15 юни 2008. Бургас.* БСУ, 326-331, ISBN: 978-954-937-06-14.

Резюме: Докладът прави преглед на литературата относно успешните модели на психосоциална рехабилитация, видовете подходящи интервенции и някои принципи и общи правила на тяхното прилагане. Разгледани са основните закономерности, които гарантират успеваемостта на програмите за психосоциална рехабилитация на зависимите от психоактивни вещества и ефектите от прилагането на психодинамични, когнитивно-поведенчески и фамилно терапевтични интервенции.

20. **Минева, К.,** Славянска, В. (2008). Организационна култура и ефективност на проектния екип, *Управление и устойчиво развитие*, София, том 1, 363-368, ISSN 1311-4506.

Резюме: Проектът може да бъде разглеждан като временна организация за изпълнение на относително уникална задача при наличие на специфични ограничения. Като социална система, съществуваща в рамките на по-голямата организационна система, той е изключително зависим от нея.

В настоящата статия се подчертава значението на организационната култура като една от най-важните характеристики на организационната система. В тази връзка се представят три типа култури (конструктивна, агресивно/защитна и пасивно/защитна), както и възможните начини за постигане на съгласуваност между културата на проектния екип и тази на организацията като цяло.

21. **Минева, К.** (2007). Социализация и интеграция на млади правонарушители. В: *Предизвикателства и парадокси пред социалната работа в "годината на равните възможности"*. Сборник доклади от научна конференция, 4.05.-5.05. 2007. Бургас. БСУ, 128-133.

Резюме: Докладът описва някои от основните проблеми в процесите на социализация и интеграция на младите правонарушители в контекста на историята, натрупания практически опит и ефективността на психообучителните програми, формиращи умения за контрол на гнева и агресивното поведение. Коментирани са изследвания върху причините за младежката престъпност (нисък академичен успех, социална изолация; неблагоприятна семейна среда и социални проблеми като бедност, зависимост от алкохол и наркотични вещества; наличие на когнитивни, поведенчески и личностови дефицити като слаб контрол върху импулсите, невъзможност за учене от собствения опит, проблеми със социалната перцепция и възприятията за контрол), ролята на мотивацията и когнитивно-поведенческите корекционни програми за успешната преработка на девиантните модели на поведение.

22. Митева, П., **Минева, К.** (2007). Организационна промяна и ефектите ѝ върху персонала. В сб.: *Съвременни управленски практики V*. Научна конференция. 16.02.-18.02.2007. БСУ, том II, 328-333, ISBN: 978-954-9370-52-2

Резюме: Разгледана е и проучена ролята на организационната промяна, различните ѝ модели и тяхното въздействие върху човешките ресурси. Представени са концепции за социокултурните системи. Направен е опит те да бъдат свързани с практиката на организационното развитие. Докладът представя модела на Курт Левин за организационна промяна, модел на планова промяна и системен подход към организационната промяна и развитие с акцент върху социално-психологическия тренинг като инструментариум за организационна промяна (развитие) и измерването на ефектите от промяната върху персонала.

Учебници и учебни помагала:

23. **Минева, К.** (2017). Траектории на развитие и лечение на зависимостите от психоактивни вещества, БСУ, ISBN 978-619-7126-53-2

Учебното пособие е предназначено за студенти и практикуващи специалисти от помагащите професии. Съдържанието е структурирано във въведение и четири глави. Първа глава въвежда основните дефиниции и понятия в етиологията на разстройствата, породени от употребата на психоактивни вещества: употреба, злоупотреба и зависимост от ПАВ; хетерогенност и подтипове зависими; рискови фактори и фактори на предразположеност и уязвимост с акцент върху психологическите фактори на уязвимост към развитие на разстройствата, свързани с употребата на ПАВ като екзекутивни когнитивни функции, личностни и темпераментови особености (търсене на новости, търсене на силни усещания, импулсивност, враждебност, неконформност, загуба на поведенчески задръжки, негативна емоционалност, наличие на психични задръжки и др.) и капацитет за саморегулация; регулативните функции на мотивацията, аз-образа и психосоциалната идентичност при употребата на ПАВ.

Втора глава представя възгледите за възникването и развитието на разстройствата, свързани с употребата на ПАВ, на основните психологически школи и подходи: психодинамичен, хуманистичен, поведенчески и когнитивно-поведенчески, системни (фамилни) подходи, съвременни етиологични и обяснителни модели на зависимостите, приносът на българските учени за изясняване етиологията на тези разстройства.

Трета глава въвежда и обсъжда необходимостта от създаване на типологии на зависимите от психоактивни вещества; основните характеристики на типологиите и видовете типологични класификации. Представени са съвременните теоретично и емпирично създадени типологии с най-голяма практическа полза и приложимост: на О.Леш, Е. Джеллинек, Р. Клонингер, Т. Бабор и др. Обобщени са идеалните характеристики на типологичните класификации, които трябва да бъдат търсени при емпиричното извличане на нови типологизиращи променливи и типологии.

Четвърта глава е посветена на лечението на разстройствата, дължащи се на употребата на психоактивни вещества. Въведени са основните изисквания към рехабилитационните програми, които гарантират високата им успеваемост. Изведени са основните тенденции в развитието на терапевтичните подходи и интервенции за работа със зависими през последните години: значението на високо и ниско структурираното

индивидуално консултиране при лечение на зависимости; тенденциите в развитието терапевтичните общности; ефектите на фамилната терапия и консултиране; резултати от комбинирането на поведенчески и когнитивно-поведенчески интервенции; влияние на мотивационното интервюиране върху усилията за въздържане от употреба на ПАВ; ефекти на характеристиките на зависимите от алкохол върху резултатите от лечението.

24. Ганева, М., Ганева, З., **Минева, К.**, Радева, В., Радева, А., Видева, Д., Тодорова, Д., Иванова, Н. (2010). Ръководство за практическа подготовка на студенти по социална работа, Бургаски свободен университет [К.М. – 6, 7, 8, 10].

Резюме: Ръководството обобщава практическия опит от изпълнението на проект «Ефективни студентски практики по социална работа чрез партньорство с НПО» №BG051PO001-3.3.03/40 и е издадено с финансовата подкрепа на Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз.

Това ръководство е създадено за целите на практическото обучение в рамките на Бакалавърската програма по Социални дейности и консултиране на Бургаски свободен университет. То предоставя на студентите и учителите от практиката необходимата информация за преподаването и ученето чрез практикуване на професията.

Първа част обхваща проблема за същността на социалната работа като професия и организацията на практическата подготовка на студентите: цели и организация на практиката; роли и отговорности на преподаватели, учители и супервайзори от практиката; основните теоретични познания, базисни ценности и умения за практикуване на професията; съпротиви и трудности при провеждане на стаж; критерии за оценка напредъка на стажантите; същност и методи на супервизиране практическата работа на студентите; етични принципи.

Втора част на ръководството представя различни модели на социална работа в няколко неправителствени организации: Сдружение „Доза Обич” Бургас, Асоциация „Деметра” Бургас, Областен съвет на БЧК- Бургас. Всяка неправителствена организация е описала спецификите на собственото работно поле при практикуването на професията: мисия на организацията; организационни цели; характеристика на целевите групи и социалните услуги, предназначени за тях; екипни правила; специфични знания, умения и методи за работа с потребителите на социални услуги; етични аспекти при работа с представители на целевите групи. Организацията

представят собствени обучителни програми, предназначена за полагащите стаж студенти в рамките на 240 часа; знанията и уменията, които ще придобият стажантите; методите на обучение и оценяване напредъка на студентите; специфичните ценности за работа с клиентите на организацията.

25. Петкова, П., Митева, П., **Минева, К.**, Видева, Д. (2007). *Овластяване на гнева. Корекционна програма за обществено въздействие*. Наръчник за работа в пробационните служби. БСУ, ISBN:978-954-9370-50-8. [К.М. – Сесия 1 и Сесия 5].

Резюме: Ръководството съдържа методика за ефективна и практически приложима корекционна програма за обществено въздействие с цел промяна на нагласите, ценностите и поведението на лица с агресивно поведение с мярка пробация, които имат трайно изграден стил на агресивно поведение, провокирано от преживяване на гняв. В програмата могат да бъдат включени клиенти с агресивно поведение, което може да бъде на словесно, емоционално или поведенческо ниво и което не е социално приемливо, а е правно санкционирано (с последвала присъда). В програмата могат да бъдат включвани правонарушители след проведена оценка на риска с резултат средна и/или висока степен на гняв, често повтарящ се. Програмата не е подходяща за промяна на обичайните модели на агресивно поведение, при които хората имат достатъчно добър контрол над поведението си и обичайно трансформират гнева си в потиснатост, тревожност или соматична симптоматика.

В съдържателен план програмата е разпределена в седем тематично обособени сесии по следния начин: възгледи за агресията, теория за агресивния цикъл; контрол над агресията, стратегии за справяне със стрес и тревожност; АВС когнитивен модел за когнитивно реструктуриране и спиране на мислите; обучение в умения за асертивност и справяне с конфликтите; развитие на умения за управление на очакванията и повишаване на фрустрационния толеранс; развитие на емоционалната интелигентност – повишаване на емпатията и уменията за прощаване на грешките и обидите; усвояване на техники за стопиране на гнева, разтоварването му по социално приемлив начин и достигане до емоционално балансирано състояние. Водещите могат да използват разработените и описани в наръчника структурирани групови упражнения. В приложението е предоставен психодиагностичен инструментариум за оценка на гнева, който трябва да бъде приложен на входа и на изхода към програмата с цел отчитане на нейната ефективност.

Наръчникът е предназначен за специалистите от програмите за обществено въздействие. Програмата предполага работа в малки групи от 5-15 участника. Отделните модули обхващат времеви диапазон от общо 48 часа, разпределени два пъти седмично по два часа при използването на следните методи на групова работа: дискусии, ролеви игри, симулации, тестове.